

Ítaca a Castelló de la Plana (o com les cançons no coneixen temps ni espai)

Que a Barcelona, a València —a grans ciutats amb tendència cosmopolita i presència de comunitats gregues més o menys organitzades— hi haja gent, en grup o en solitari, dedicada a allò que genèricament podem anomenar «música grega», no sorprèn ningú. Que n'hi haja a Castelló de la Plana, en principi sorprèn més. *Torre dels Vents – Αέριδες* entrevista als components del grup *Ítaca* d'aquesta ciutat.

La primera pregunta és obligada: algun membre del grup procedeix de Grècia, o ha tingut especial contacte amb aquesta? Canteu en grec, és a dir, no en traducció. Sou hel·lenòfons, o algun de vosaltres ho és?

No, cap de nosaltres tenim antecedents grecs, excepte un dels membres més «joves» que s'ha incorporat més recentment i que és professor de Filologia Grega a la Universitat Jaume I de Castelló. A la resta l'únic que ens uneix és l'estima a la música grega,

Com es forma el grup? Es dedica directament a la música grega, o hi arriba a través d'altres d'abast més ampli, la música mediterrània en general? A què respon el seu nom?

Inicialment, la major part dels membres del grup estàvem a la rondalla de l'Associació Folklorica El Millars de Castelló, grup de referència a les comarques del nord del País Valencià. Ens dedicàvem per tant a les jotes, seguidilles, fandangos, boleros... de la nostra terra. Quant al nom, ¿que potser hi ha en la literatura occidental un referent geogràfic més antic que Ítaca? Amb totes les seues connotacions de viatge enriquidor tan ben recollides per Kavafis en el poema homònim, traduït per Carles Riba i musicat per Lluís Llach...

Al mateix temps, el nostre amic i company Pere Pallarés ens ensenyava cançons gregues a les quals era molt aficionat. Ens encisava aquella barreja de música oriental i occidental, amb ritmes estranys a què no estàvem acostumats.

Va haver un moment en què ens vam «jubilar» tots junts d'El Millars, però el cuquet de la música va fer que tornàrem a quedar, en aquest cas ja dedicant-nos a la música grega que ensenyava Pere Pallarés, el nostre estimat «director espiritual», que lamentablement va faltar fa 5 anys.

No ens tanquem, emperò, a la música grega. Tota la música de la Mediterrània ens agrada. Cadències orientals, occidentals... i totes són música de corda. Vull dir, que ocasionalment s'utilitzen altres instruments, com acordions, percussió, violins... Però nosaltres que fem música de corda amb bandúrries, llaüts i guitarres hem comprovat que, mes enllà de les dificultats idiomàtiques, ens permet endinsar-nos en l'execució i reinterpretació d'aquest tipus de música que, com s'ha dit abans, estimem.

Quins són els membres del grup? Quins els instruments? Algun dels membres es dedica professionalment a la música, d'una manera o una altra?

Els membres del grup són Isabel Escudero i Lluís Martínez, veus; Pepe Tomàs i Àlvar Serrano, bandúrries; Toni Méndez, llaüt; Juli Domingo i Sebas Vidal, guitarres; i Rafa Gutierrez, baix. També comptem, els darrers anys, amb la col·laboració de Rubén Montañes, que és el nostre hel·lenista de capçalera i col·labora amb les veus.

Tots els membres som aficionats a la música des de fa molt de temps, però cap de nosaltres ens dediquem professionalment a ella.

Sorpren una mica que entre els instruments no figure el buzuki, que és potser el més representatiu de la música grega contemporània, ni el seu germà menut, el baglamàs. És això deliberat? Us mantindreu en aquesta línia?

Pere sí que tocava el buzuki. Però la resta continuàvem amb els instruments que havíem tocat la música del País Valencià: bandúrries, llaüts i guitarres. Però és que la música mediterrània és fonamentalment música de corda, d'instruments de corda com els que he mencionat. La música grega no utilitza els mateixos, excepte la guitarra, però podem fer un clar paral·lelisme entre el buzuki i el llaüt, entre el baglamàs i la bandúrria. No tenen exactament el mateix timbre, clar, la cadència del buzuki sembla inigualable, però també juga al nostre favor, per exemple, que la bandúrria pot fer melodies molt agudes, que pel que hem sentit no sol fer el baglamàs, habitualment més utilitzat per a fer acords.

És una cosa que ens encanta, veure com sona de bé una música de l'est de la Mediterrània, tocada amb instruments de l'altra banda de la mar.

El vostre repertori presenta una gran varietat d'estils, dins de la música grega del segle XX. S'hi observa un cert predomini del *rembétiko* «clàssic» dels anys trenta o quaranta, però també abunda el *laikó* dels cinquanta o seixanta, així algunes peces d'*éntekhno*, cançons de compositors de vegades molt coneguts com ara Mikis Theodorakis o Manos Khatzidakis, i d'altres que no ho són tant. Això configura una seqüència cronològica, prou representativa. Ho heu fet amb intenció, o simplement ha sorgit així del vostre gust personal o per altres motius?

Sí, sí, és amb intenció. Al principi senzillament anàvem coneixent la música grega, sobretot *rembétiko* i *laikó*, i eren senzillament les que ens ensenyava Pere. Però després vam anar coneixent-la millor i ampliant-ne l'espectre, la cronologia. Sempre basant-nos fonamentalment en el *rembétiko*, però també toquem unes quantes cançons de Mikis Theodorakis, per exemple. I és ben bonic veure l'evolució: des de la «senzillesa» de les primeres cançons

rembétiques de Markos Vamvakaris, la riquesa de les cançons de Vassilis Tsitsanis i Manos Loïzos, l'evolució al *laikó* de Iorgos Zambetas, i arribar a la música més actual de Mikis Theodorakis.

En 2022 ha fet 100 anys de l'anomenat «Gran Desastre d'Àsia Menor», la desaparició traumàtica i cruenta de les poblacions gregues d'Àsia Menor i la seua arribada massiva a la Grècia tal com ara la coneixem, com a refugiats i refugiades. Sou conscients que dels seus assentaments suburbials ix, en gran mesura, el *rembétiko* original, el més marginal i dur? Una de les cançons del vostre repertori, *San apókliros girizo* (*Vaig errant com un desheretat*), pareix feta a posta en referència a aquells refugiats, o en la pràctica als refugiats de totes les èpoques i tots els llocs. És una inclusió conscient?

Com ja hem esmentat, l'apropament a la «música grega» fou producte dels nostres gustos musicals independentment del seu origen i evolució. Però, donada la nostra procedència musical dintre de les músiques populars, és evident que l'aprofundir en aquest àmbit de la «música grega» ens condueix a una nova comprensió d'aquesta.

Tres són les qüestions plantejades i les tres esdevenen lligades al fet musical que tractem. La música popular, aquella que expressa de forma fefaent els sentiments de la gent, està íntimament lligada als esdeveniments soferts per la població. Per tant, som conscients del

que suposa el centrar-se en el *rembétiko*. I sí: *San apókliros girizo*, forma part, de forma conscient, de la denúncia a una situació actual on el Mediterrani sembla un fossar per a tanta gent i no un espai comú dels diferents pobles i cultures que hi vivim.

Què té ara mateix *Ítaca* en projecte?

El projecte que sempre ens ha fet més il·lusió és gravar aquesta música i donar-la a conèixer. En qualsevol cas, continuarem explorant la música i les cançons gregues en la mateixa línia, perquè és la que ens agrada i amb la que gaudim.

Per finalitzar, voleu dir alguna cosa que s'haja quedat per dir?

Que totes les fotos que acompanyen aquesta entrevista són, deliberadament, de fa uns anys, i en totes apareix Pere Pallarés; és el nostre particular homenatge a qui ens va descobrir la música grega. Va per ell!

D'esquerra a dreta: Toni Méndez, Juli Domingo, Pepe Tomàs, Lluís Martínez, Isabel Escudero, Rubén Montañés (entrevistador), Pere Pallarés, Sebas Vidal i Àlvar Serrano.